

N:o 3.

Af Herr **Gahn**: *Angående afskrifning af en Riksgäldskontorets återstående fordran hos Strömsholms nya kanalbolag.*

Enligt hvad Riksdagens revisorers berättelse år 1879 (sid. 60) utvisar, har genom slutlig dom uti tvisten emellan Riksgäldskontoret och Strömsholms nya kanalbolag den 28 Juli 1878 blifvit förklaradt bland annat, att hamn- och lastageplatsen samt en jernbro vid Borgås sund jemte annan egendom, deraf aktieegarne åren 1863—1874 njutit afkastningen, icke tillhörde "aktieegarne såsom sådana", utan utgjorde kanalbolagets tillhörighet, hvaraf afkastningen borde redovisas enligt 6 § i Kongl. Maj:ts privilegium för kanalbolaget den 28 April 1842, till följd hvaraf *bolaget* förpligtats återbära den utdelning, aktieegarne åtnjutit utöfver hvad dem rätteligen tillkommit, och i sådant afseende till Riksgäldskontoret inbetala ett, efter utredning af gode män, till 80,338 kronor 47 öre bestämdt belopp med ränta från den 1 September 1875. Härå har till Riksgäldskontoret blifvit inlevererade 32,690 kronor 63 öre.

Den ifrågavarande domen bör väl, liksom hvarje annan, respekteras och, så vidt ske kan, bringas till verkställighet. Men då, i förevarande fall, sådant icke kan ske utan sannolikt större förlust och äfventyr för statsverket, samt på sidan om de rättsgrunder, domstolarne haft att bedöma, förekomma andra förhållanden, som tala till fördel för bolaget, har jag trott mig i denna sak böra påkalla Riksdagens uppmärksamhet.

Sedan vid 1840 och 1841 årens riksdag anslag blifvit beviljadt för ombyggnad af Strömsholms kanal jemlikt en af Öfverstelöjtnanten Edström flere år förut utarbetad plan, blef, å statens vägnar, kontrakt

angående kanalbyggnadens utförande afslutadt med det under tiden bildade Strömsholms nya kanalbolag, på vilkor privilegiet upptager.

Af bolaget var arbetet knappt börjadt, innan det visade sig, att väsentliga afvikelser från den Edströmska planen måste ega rum, både för allmänhetens bekvämlighet och för arbetets framtida bestånd. Till följd deraf anbefalde Kongl. Maj:t vissa ändringar i kanalens sträckning, förlängning af slussarne, anläggning af rörliga jernbroar öfver kanalen m. m. Bolaget, som i främsta rummet afsåg trafikledens bringande i fullt ändamålsenligt skick, åtog sig att verkställa alla dessa öfverarbeten, under förbehåll om framtida godtgörelse för kostnaderna, då kanalinkomsterna dertill kunde lemna tillgång.

Under tiden, sedan kostnadsförslaget af Edström uppgjordes, hade prisen å arbete och material betydligt stigit, och, enär af sådan anledning den primitiva anslagssumman fans allt för otillräcklig, blef vid 1850—1851 årens riksdag för kanalens fullbordan beviljad dels förhöjdt anslag och dels lån från handels- och sjöfartsfonden.

Flere år derefter, då byggnadsarbetet år 1860 närmade sig sin fullbordan, förpligtades bolaget *ytterligare* att vid Borgås sund, beläget *nedanom* kanalens slut, anbringa en rörlig jernbro. Och som trafiken vid en städerna Vesterås och Köping tillhörig hamn- och vågplats betungades med alltför dryga kostnader, fordrade de trafikerandes intresse anskaffande af annan hamn-, lastage- och vågplats.

Ungefär samtidigt härmed förklarade Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 10 Augusti år 1860, att billigheten fordrade, att bolaget, som vidkänts högst betydliga kostnader för anstalter, hvilka utöfver åtagna förpligtelser vidtagits för befrämjande af de trafikerandes fördel och bekvämlighet, blefve, så vidt ske kunde, utan annans förnärmande, af trafiken godtgjort etc.

För bolaget syntes vid sådant förhållande icke äfventyrligt att verkställa äfven nyssnämnda arbeten. Men i saknad af andra medel till bestridande af kostnaderna härför, beslöt bolaget att dertill använda den utdelning, som aktieegarne borde tillkomma under de trenne åren 1860—1862, motsvarande en summa af 67,500 kronor.

Enligt räkenskaperna (bil. litt. A) hafva de anstalter bolaget vidtagit, utöfver åtagna förpligtelser, på grund af Kongl. Maj:ts särskilda beslut, i och för de trafikerandes fördel och bekvämlighet, d. v. s. för rörliga jernbroar öfver kanalen i stället för fasta sådana af trä, för förlängning eller ombyggnad af nio slussar utöfver hvad byggnadsplanen upptog m. m., medfört en kostnad af ej mindre än 268,466 kronor, deribland för den efter år 1860 ordnade hamn- och vågplatsen 30,512 kronor 22 öre och för jernbron vid Borgås 28,329 kronor 18 öre.

Sedan, efter fullbordan af dessa arbeten, kanalinkomsterna med år 1863 dertill lemnade tillgång, hade bolaget ansett aktieegarne ega tillgodonjuta bland annat afkastningen från den af dem bekostade hamn- och lastageplatsen och för jernbron nedanom kanalen vid Borgås, m. m. utöfver den för aktiekapitalet bestämda fixa utdelning af 15,000 riksdaler banko.

Beräkningsgrunden för hvad som utdelades var tydligt upptagen i de årliga räkenskaperna, hvilka blifvit granskade af statens för kanalverket utsedde revisorer, de der ock i sina till Herrar fullmäktige i Riksgäldskontoret afgifna berättelser redogjort för den aktieegarne lemnade utdelning, utan att någon anmärkning deremot under de *första tio åren* egt rum. Uteblifvande af någon som helst anmärkning har icke allenast styrkt bolaget i dess öfvertygelse om rättmätigheten af den till aktieegarne verkställda utdelning, utan derjemte grundlagt ett visst högre pris på aktierna, hvilka under de år, då utdelning erhöles, i stor omfattning gingo i handel från man till man.

Genom ofvanberörda dom hafva icke blott *aktieegarne* blifvit fränkända eganderätten och rättigheten till afkastningen af de anstalter, de, utöfver åtagna förpligtelser, bekostat, jemte de kapital, de i och för öfverarbeten vid kanalen tillskjutit, utan har jemväl *bolaget* blifvit förpligtadt återbära hvad *aktieegarne* ansetts i berörda hänseenden för mycket i utdelning bekommit.

Enär bolaget är förhindradt att till skuldens betalande använda något af bolagets egendom, samt de på ömse sidor och öfver kanalen anlagda jernvägar i så väsentlig del från kanalen afledt trafiken, att inkomsterna under senare åren lemnat föga öfverskott (bil. litt. A, 4 sid.), så saknar bolaget utväg att fullgöra den ådömda återbäringsskyldigheten.

Statsrevisorernas förmenande, att beloppet borde återbäras af aktieegarne, låter i princip ganska riktigt, men kan i verkligheten icke genomföras. För det första hafva aktieegarne icke uti rätttegången varit instämnda, och nuvarande aktieinnehafvare äro till stor del andra än de, som för 10—15 år sedan bekommit utdelning, och de, som för närvarande må innehafva aktierna, häfta icke i betalningsansvar för hvad föregående innehafvare i utdelning åtnjutit. Men icke nog härmed. Aktierna i Strömsholms nya kanalbolag äro i likhet med dem i andra äldre dylika bolag, jemlikt bolagsreglerna, ställda till viss man *eller order*. — De äro således — sedan de en gång af första innehafvaren blifvit med transport försedda — gällande i innehafvarens hand, utan att inregistrering eller anmälan om deras öfverlåtelse varit föreskrifven eller egt rum. Mot aflemnande af årets utdelningskupong, har aktie-

egaren egt lyfta sin utdelning, utan särskildt qvittens. Till deltagande i bolagsstämma berättigar företedd aktie, utan att eganderätten dertill eller delaktighet i bolaget annorledes blifvit styrkt. Detta allt i full öfverensstämmelse med bolagsreglerna §§ 1, 2 och 3.

Då således utväg saknas att visa hvilken som å skilda tider uppburit utdelning och varit egare af aktie, så att återbäring af aktieegarne ej kan ifrågakomma, samt enligt statsrevisorernas åsigt någon bolagets egendom icke får för ändamålet användas, kan icke heller genom utmätning mot bolaget något vinnas. Vid sådant förhållande skulle för bolaget ej annat återstå, än att till konkurs afträda kanalverket med dess tillhörigheter; men då kanalbolaget, utom ifrågavarande skuld till Riksgäldskontoret, häftar i annan skuld för mera än 400,000 kronor, deribland närmare 300,000 kronor till handels- och sjöfartsfonden, är icke troligt, att den köpeskilling, som kunde betingas, skulle förslå till all skuldens betalning, helst om köparen skulle ansvara för kanalens framtida underhåll. I så fall skulle största förlusten drabba staten. Om staten åter för egen räkning skulle öfvertaga och förvalta kanalen, skulle sådant visserligen icke aflöpa utan än större äfventyr och uppoffring.

Lika ostridigt det är, att aktieegarne genom åberopade dom blifvit fränkande all rätt till den egendom och de anstalter vid kanalen, de, utöfver åtagna förpligtelser, bekostat, och att staten såmedelst tillvunnit sig en motsvarande fördel, lika ovedersägligt är, att aktieegarne i förtroende till sin medkontrahent, staten, och i viss del åtminstone med förespegling om godtgörelse från regeringens sida, gjort högst betydliga uppoffringar till de trafikerandes fördel, utöfver åtagna förpligtelser. Då nu bolaget, i saknad af formlig rättsgrund för sitt anspråk, blifvit fränkändt all framtida fördel af sina berörda uppoffringar, synas billighet och rättvisa fordra att staten vore tillfreds med dessa sålunda för all tid från bolaget vunna fördelar, och således icke utsträckte tillämpningen af sin *formella* rätt ända derhän att mot bolaget eller nuvarande aktieegare göra gällande anspråk *på återbäring* af hvad under några få år uppburits såsom afkastning för aktieegarnes egna uppoffringar. Det är ock faktiskt, att bolaget vid utdelningen till aktieegarne handlat öppet och i god tro; att bolaget blifvit styrkt i öfvertygelsen om rigtigheten af sin åtgärd äfven deraf, att under de första tio åren någon anmärkning deremot icke förekommit; att aktiegarne under femton år (som inföllo under åren 1842—1859) uppburit allenast 3 procent och derefter åren 1860—1862 och 1878—1880, eller under sex år, icke ens någon utdelning; att all den utdelning, aktiegarne under hela tiden från och med 1842 åtnjutit, i me-

deltal motsvarar endast $4\frac{2}{3}$ procent å aktiekapitalet (bil. litt. C); att sedan genom de utan kanalbolagets vållande tillkomna jernvägarne på ömse sidor om kanalen trafiken till så väsentlig del blifvit afledd från kanalen (bil. litt. A), att kanalinkomsterna med nöd förslå till betäckande af kanalens underhåll och förvaltning med de flera skuldbetalningar, bolaget har att ombesörja; att i följd af än ytterligare oktrojerade jernvägar trafiken å kanalen antagligen ännu mera kommer att inskränkas och att aktieegarne i bästa fall icke förr än i en aflägsen framtid, då obligationsskulden hunnit betalas, må kunna påräkna någon nämnvärd utdelning; att aktieegarne, som i följd af kontraktet med staten och de under hand med regeringen träffade aftal gjort högst betydliga uppoffringar och förluster, gått miste om den måttliga afkastning på aktiekapitalet, privilegiet tillförsäkrat dem, samt slutligen att det synes vara för staten och det allmänna af största vigt, att bolaget må ega bestånd och förmå fullgöra sina förbindelser, dertill hörer att besörja underhållet af den viktiga kanalleden.

I stöd af alla dessa förhållanden, och då de uppoffringar, staten hittills gjort för Strömsholms kanal, icke beredt aktieegarne någon som helst förmån, utan uteslutande afsett att i samverkan med enskilda personer, nemligen aktietecknarne, åstadkomma en för den stora rörelsen inom två af rikets landskap, den tiden, högst nödig transportled, hvars bibehållande äfven under närvarande förhållanden är af stor betydelse, har jag ansett mig böra för denna angelägenhet påkalla Riksdagens särskilda uppmärksamhet.

Och får jag, då de obehag och svårigheter, som ej mindre för staten än för bolaget i ofvan anförda afseenden uppstått, icke annorledes lära kunna undanrödjas, härmed vördsamt föreslå,

att Riksdagen måtte besluta, det Riksgäldskontorets nu återstående fordran hos Strömsholms nya kanalbolag, som oberäknadt räntor lärer utgöra 47,697 kronor 84 öre, må eftergifvas och i räkenskaperna afskrifvas.

Stockholm den 25 Januari 1881.

H. P. W. Gahn.

Bil. Litt. A.

Till Direktionen öfver Strömsholms kanal!

Till följe af direktionens föreskrift att inkomma med exakt utdrag utur Strömsholms kanal bolagets räkenskaper, rörande nedanstående punkter, få vi, efter fullgörande af detta uppdrag, härmed äran upplysa:

1:o. Att under åren 1860—1865 anlades hamnen och lastageplatsen vid södra sidan af Borgås sund, med en del ej utdelade aktiemedel, för att derigenom söka minska de dryga hamnumgålderna å den då befintliga s. k. Städernas Hamnplats vid norra sidan af förenämnde sund, och hvilken anläggning uppgick till en sammanräknad kostnad enligt bok af kronor 30,512: 22.

2:o. Under åren 1860—1862 erhöles ingen aktieutdelning från kanalen, utan användes äfven af dessa medel till byggande af rörlig bro vid Borgås, som uti 1833 års plan för ombyggnaden af kanalen ej var upptagen, emedan vid denna tid derstädes begagnades en flottfärja för öfverfarten, som under år 1836 af ett särskildt bolag utbyttes mot byggande af en fast bro derstädes, men som denna var till hinder för trafiken då de öfriga broarne långs segelleden gjorts till rörliga broar, ålades kanalbolaget att ej allenast inköpa den fasta bron för en summa af 5,175 kronor, utan äfven att derå under förenämnde år anbringa rörlig bro af jern, hvilket uti ett för allt uppgick till en kostnad enligt bok af kronor 28,329: 18.

3:o. Enligt den uppgjorda planen för kanalens ombyggnad var deruti beräknadt att bygga endast 8 stycken fasta broar öfver kanalen för en summa af 4,608 kronor, då deremot ej mindre än 14 stycken broöfvergänger med rörliga jernbroar (utom förenämnde bron vid Borgås) blefvo byggda och hvilket ökade den beräknade kostnaden enligt bok med kronor 68,900: —

4:o. Dessutom äro af kanalbolaget verkställda arbeten utöfver 1833 års plan för Strömsholmskanalens ombyggnad:

a) Förlängning af slussarne, för större fartygs begagnande, som enligt ett deröfver uppgjortt särskildt förslag år 1842 var beräknadt att uppgå till en kostnad af 76,935 kronor, men genom slussarnes ytterligare förlängning och ökade arbetspris uppgick kostnaden därför till en summa af omkring kronor 108,225: —

b) Trenne slussars totala ombyggnad, i stället för att, som byggnadsplanen upptager, endast delvis ombyggas, har detta ökat kostnaden med en summa af kronor 22,500: —

c) Att som kanalbolaget enligt dess nådigst fastställda privilegium var ålagdt att under ombyggnadstiden underhålla trafiken på kanalen och detta ej var uti byggnadsplanen till någon kostnad beräknad, men då åtskilliga slussar, hvilka blefvo på samma ställe uppförda, der de gamla slussarne voro belägna, måste under ombyggnadstiden för att uppehålla trafiken anläggas provisionella jernvägar förbi slussarne vid Sembla, Vestanfors, Virsbo, Ramnäs, Åhlsätra, Trångfors, Skantzen och Sörqvärns stationer och hvarå transporterades gods och varor från ofvan till nedanom liggande fartyg och hvilka jernvägsanläggningar ej voro i kostnadsförslaget beräknade, men dock medtogo en kostnad af omkring kronor 10,000 —
 hvadan således hela utgiftskostnaden, som ej var beräknad uti 1833 års plan för Strömsholmskanalens ombyggnad, uppgår till en summa af kronor 268,466: —

5:o. Får äran upplysa, att nedanstående särskilda jernvägarne, som afledt rörelsen från kanalen, blefvo till trafik upplåtta

a) Stockholms—Vesterås—Bergslagens jernväg till Svanå, Ramnäs och Engelsberg den 27 Juli 1876.

b) Norbergs—Engelsbergs nya jernväg den 31 Augusti 1876.

c) Oxelösunds jernväg öfver kanalens lastageplats vid Borgås till dess station vid Kohlbäck den 1 Januari 1877.

6:o. Kanalinkomsterna hafva i *medeltal* under fem åren näst före Stockholms—Vesterås—Bergslagsbanans tillkomst utgjort 118,688 kronor 24 öre.

7:o. Kanalinkomsterna hafva under hvarterdera af nedanstående år, sedan nämnde jernväg blef för trafiken tillgänglig,

utgjort under år 1876	77,965	kronor	90	öre.
dito dito „ 1877	74,442	„	42	„
dito dito „ 1878	59,577	„	43	„
dito dito „ 1879	59,463	„	12	„
dito dito „ 1880	57,052	„	35	„

8:o. Får äran upplysa att till aktieegarne uti Strömsholms kanalbolag blifvit utdeladt under nedanstående år:

för år 1875.....	41 kronor pr aktie, om 600 kronor, eller 6,5 pr.
” 1876.....	30 ” ” ” ” ” 5 pr.
” 1877.....	30 ” ” ” ” ” 5 pr.
” 1878.....	intet.
” 1879.....	intet.
” 1880.....	intet.

Skantzen af Strömsholms kanal den 31 December 1880.

L. P. HELLSTRÖM,
Kamrer vid kanalbolaget.

S. STAFSING,
Kanalens mekanikus.

Från originalet rätt afskrifvet betygar

ex officio:

W. A. Masreliez,
Sekreterare hos Strömsholms
nya kanalbolags direktion.

Bil. Litt. B.

Utdrag utur Strömsholms kanalbolagets räkenskaper öfver den behållna inkomsten för åren 1860, 1861 och 1862, hvilka aktieegarne uti förenämnde bolag egt att i utdelning bekomma, derest kanalbolaget ej afstått densamma för utgifters bestridande vid bygandet af Borgås hamn och lastageplats m. m.

	Kronor.	ö.	Summa.		Öfverskott till aktieutdelning.
			Kronor.	ö.	
1860 års kanalinkomster utgjorde.....	—	—	60,021	26	—
Deraf utbetalt för kanalens och slussverkets samt kanalfartens ändamålsenliga vidmakthållande, jemte aflöningar och arfvoden, pensioner och fattigförsörjning m. m.....	9,153	60	—	—	—
Jordersättningar för kanalområdena längs segelleden.....	1,321	02	—	—	—
Utbetalte medel till 1859 års aktieutdelning à 3 procent.....	9,702	—	—	—	—
Bevillningsafgift derå.....	242	50	—	—	—
Ränta och amortering af obligationslånet.....	16,241	—	36,660	12	—
Öfverskott till aktieutdelning.....	—	—	—	—	23,361 14
1861 års kanalinkomster utgjorde.....	—	—	67,669	95	—
Deraf utbetalt för kanalens och slussverkets samt kanalfartens ändamålsenliga vidmakthållande och förbättrande, jemte aflöningar och arfvoden, pensioner och fattigförsörjning m. m.....	15,062	52	—	—	—
Transport.....	15,062	52	67,669	95	23,361 14

	Kronor.	ö.	Summa.		Öfverskott till aktieutdelning.	
			Kronor.	ö.		
Transport	15,062	52	67,669	95	23,361	14
Jordersättningar och inlösen af jord till kanalområden	6,527	01	—	—	—	—
Ränta och amortering af obligationslånet	16,402	50	—	—	—	—
Afsatt till reparationsfonden	5,000	—	42,992	03	—	—
Öfverskott till aktieutdelning	—	—	—	—	24,677	92
1862 års kanalinkomster utgjorde.....	—	—	78,745	03	—	—
Deraf utbetalt för kanalens och slussverkets, samt kanalfartens ändamålsenliga vidmakthållande, deribland uppsättande af en rörlig jernbro öfver kanalen vid Trångfors och förbättringar längs kanalen, jemte aflöningar och arfvoden, pensioner och fattigförsörjning m. m.	29,560	12	—	—	—	—
Jordersättningar för kanalområdena, längs segelleden	1,324	81	—	—	—	—
Underhåll och förbättringar af boställsbyggnader längs segelleden...	1,178	80	—	—	—	—
Utgifter för Norrtunbo hemman, qvarn och såg	472	43	—	—	—	—
Ränta och amortering af obligationslånet	16,333	—	—	—	—	—
Afsatt till reparationsfonden	5,000	—	53,869	16	—	—
Öfverskott till aktieutdelning	—	—	—	—	24,875	87
Summa öfverskott till aktieutdelning	—	—	—	—	72,914	93

Skantzen af Strömsholms kanal den 31 December 1880.

L. P. HELLSTRÖM,
Kamrer hos kanalbolaget.

S. STAFSING,
Kanalens mekanikus.

Bil. Litt. C.

Utdrag utur Strömsholms kanalbolagets räkenskaper öfver verkställd utdelning till aktieegare uti förenämnda bolag under nedanstående år.

		Summa.	
		Kronor.	ö.
	För år	1842	2,250
	" "	1843	6,990
	" "	1844	9,168
	" "	1845	11,538
	" "	1846	14,940
	" "	1847	16,050
	" "	1848	9,702
	" "	1849	9,702
	" "	1850	9,702
	" "	1851	9,702
	" "	1852	9,702
	" "	1853	9,702
	" "	1854	9,702
	" "	1855	9,702
	" "	1856	9,702
	" "	1857	9,702
	" "	1858	9,702
	" "	1859	9,702
Erhölls	ingen aktieutdelning	" "	1860
	Dito dito	" "	1861
	Dito dito	" "	1862
	" "	1863	30,723
	" "	1864	29,645
	" "	1865	29,645
	" "	1866	24,255
	Transport		291,628

		Summa.	
		Kronor.	ö.
	Transport	291,628	—
För år	1867.....	30,723	—
" "	1868.....	30,723	—
" "	1869.....	30,723	—
" "	1870.....	30,723	—
" "	1871.....	30,723	—
" "	1872.....	30,723	—
" "	1873.....	30,723	—
" "	1874.....	30,723	—
" "	1875.....	22,099	—
" "	1876.....	16,170	—
" "	1877.....	16,170	—
Erhölls ingen aktieutdelning	" "	1878.....	—
Dito dito	" "	1879.....	—
Dito dito	" "	1880.....	—
Summa kronor		591,851	—

som, fördelad på ofvanstående 39 år, gör i medeltal om året 15,175 kronor, eller $4\frac{2}{3}$ procent. Men enligt Kongl. Maj:ts nådiga privilegium för Strömsholms nya kanalbolag af år 1842, tillerkännes bolaget, enligt dess 10 paragraf, rättighet, att af kanalinkomsterna, då dessa dertill lemna tillgång, årligen få uppbära under byggnadstiden, eller från år 1842, 5 procent, samt efter kanalens fullbordande, eller från 1860, såsom ränta och utdelning 7 procent, af inbetalda aktiekapitalet, utgörande 323,400 kronor, fördelade på 539 aktier å 600 kronor stycket.

Skantznen af Strömsholms kanal den 31 December 1880.

L. P. HELLSTRÖM.

S. STAFSING.